

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور

۶. درآمدهای مالیاتی

کد موضوعی: ۲۳۰

شماره مسلسل: ۱۵۲۱۸

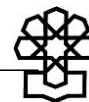
دی ماه ۱۳۹۵

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصاد بخش عمومی

به نام خدا

فهرست مطالب

چکیده	۱
مقدمه	۱
۱. نمای کلی از ارقام مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶	۳
۲. بررسی اجزای درآمدهای مالیاتی مستقیم و غیرمستقیم	۷
۳. جمع‌بندی و پیشنهادات در بخش ردیف‌های درآمدهای مالیاتی	۱۷
۴. بررسی احکام مالیاتی ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۳۹۶	۱۷
منابع و مآخذ	۲۹

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور ۶. درآمدهای مالیاتی

چکیده

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ معادل ۱,۱۲۷ هزار میلیارد ریال به‌عنوان درآمدهای مالیاتی پیش‌بینی شده است.^۱ این رقم نسبت به رقم درآمدهای مالیاتی مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۵ (۱,۰۳۸ هزار میلیارد ریال) از رشدی معادل ۸/۶ درصد برخوردار است. با توجه به روند فعلی وصول درآمدهای مالیاتی (روند ۸ ماهه اول سال جاری) و سایر شرایط و تحولات اقتصادی، پیش‌بینی می‌شود کل وصولی درآمدهای مالیاتی در سال جاری (۱۳۹۵) معادل ۹۳۰ هزار میلیارد ریال باشد. در این شرایط رقم درآمدهای مالیاتی (منابع عمومی) لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ رشد حدود ۲۱ درصدی نسبت به عملکرد برآورد شده برای سال جاری خواهد بود که این رشد نشان از پیش‌برآوردی در این بخش از درآمدها دارد.

با توجه به شرایط اقتصادی کشور و مجموعه تحولات صورت گرفته در ساختار نظام مالی و مالیاتی کشور، به‌نظر می‌رسد درآمدهای مالیاتی عمومی پیش‌بینی شده در برخی از اجزا (به‌ویژه مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی و مالیات بر ارزش‌افزوده)، با پیش‌برآوردی همراه بوده است و در مجموع انتظار می‌رود درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۶ حداکثر تا سقف ۱,۰۵۲ هزار میلیارد ریال (یعنی تحقق حدود ۹۳ درصد از منابع پیش‌بینی شده در لایحه از محل مالیات) محقق شود.

مقدمه

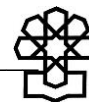
ساختار و ترکیب درآمدهای دولت از مباحث بسیار مهم ادبیات اقتصاد بخش عمومی است. در ایران درآمدهای مالیاتی و درآمدهای حاصل از منابع طبیعی (از جمله نفت خام) دو نوع مهم این درآمدها محسوب می‌شوند. اما درآمدهای نفتی و اتکالی به این منبع درآمدی با توجه به نوسانات شدید قیمت آن، آثار نامطلوب و زیانبار فراوانی را برای اقتصاد ایران به همراه داشته است. از آن جمله می‌توان، اقتصاد تک‌محصولی و عدم توجه به منابع درآمدی دیگر چون کشاورزی و صنعت، ایجاد تورم، افزایش سطح عمومی قیمت‌ها، کاهش ارزش پول کشور، گسترش بخش عمومی و تضعیف بخش‌های خصوصی

۱. منابع اختصاصی حاصل از درآمدهای مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶، معادل ۱۹,۴۰۴ میلیارد ریال است که نسبت به کل رقم درآمدهای مالیاتی (مجموع اختصاصی و عمومی) بسیار ناچیز است. اما باید توجه شود که کل رقم مالیاتی (مجموع عمومی و اختصاصی) باید توسط بخش‌های مختلف و فعالان اقتصادی به دولت پرداخت شود و این منابع یعنی اختصاص حدود ۱,۱۴۶ هزار میلیارد ریال از منابع مالی بخش‌های مولد اقتصاد و علی‌الخصوص بخش خصوصی در سال ۱۳۹۶ به بخش دولتی است.

را نام برد. از طرف دیگر تأثیرپذیری قیمت نفت از تصمیمات سیاسی سایر دولت‌ها و در نتیجه تأثیر آن در اقتصاد داخلی کشورهای صادرکننده از دلایل دیگری است که موجب شده تا کشورهای نفت‌خیز به دنبال جایگزین‌های درآمدی مناسب دیگری به جای آن باشند و درآمدهای نفتی را نه برای هزینه‌های جاری و مصرفی، که در جهت امور زیربنایی و تقویت امور صنعتی و تولیدی و بهره‌مندی نسل‌های آینده از عایدات ناشی از سرمایه‌گذاری‌های آن صرف کنند.

در مقابل، مالیات‌ها در نظام‌های اقتصادی کشورهای توسعه‌یافته، نه تنها ابزار تأمین‌کننده مصارف بودجه دولت محسوب می‌شوند، بلکه در اجرای سیاست‌ها و راهبردهای اقتصادی تعیین شده نیز نقش بارزی ایفا می‌کنند. در اقتصاد ایران به دلیل مشکلات ساختاری که ریشه آن به مجموعه عوامل اقتصادی، فرهنگی و سیاسی برمی‌گردد، اهمیت و اثربخشی مالیات‌ها در نظام اقتصادی به‌ویژه در بودجه‌های سالانه چندان مورد توجه قرار نگرفته است. البته با توجه به کاهش حجم صادرات و فروش نفت خام در اثر تحریم‌های اقتصادی طی سال‌های گذشته و نیز کاهش شدید قیمت‌های جهانی نفت راه‌گزینی جز توجه بیشتر به افزایش درآمدهای مالیاتی برای دولت باقی نمانده است و یکی از دلایل پیشی گرفتن سهم درآمدهای مالیاتی از سهم درآمدهای حاصل از فروش نفت خام در منابع عمومی را باید در این امر جستجو کرد.

عوامل متعددی می‌تواند منجر به رشد درآمدهای مالیاتی و افزایش سهم آن در کل منابع عمومی گردد. وضعیت تولید ناخالص داخلی و رشد ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصاد، میزان تورم، وضعیت و ساختار قوانین مالیاتی کشور از جمله مهمترین این عوامل به حساب می‌آیند. از منظر رشد اقتصادی پیش‌بینی‌ها حکایت از رشد مثبت اقتصاد (حدود ۶ درصد در سال ۱۳۹۵) نسبت به سال ۱۳۹۴ (با رشد منفی و نزدیک به صفر) دارد. البته بخش اعظم این رشد (حدود ۴ واحد درصد) مربوط به رشد ارزش افزوده بخش نفت بوده و سهم بخش‌های صنعت و خدمات در این رشد ناچیز می‌باشد. از سویی دیگر میزان تورم در سال ۱۳۹۵ نسبت به ۱۳۹۴ کاهش (حدود ۳ درصد) یافته است. به علاوه سیاست‌های معطوف به ایجاد اصلاحات در نظام مالیاتی با تصویب قانون اصلاحی مالیات‌های مستقیم در سال ۱۳۹۴ تا حدودی مورد توجه قرار گرفته است. البته همچنان مشکلات متعددی گریبانگیر نظام مالیاتی کشور است. فقدان نظام جامع اطلاعات مالیاتی تعدد نرخ‌های مالیاتی در بخش‌های مختلف اقتصادی، معافیت‌های وسیع و متنوع، اعمال نظرات شخصی در فرآیند وصول مالیات‌ها، عدم تسلط کافی بعضی از مأموران مالیاتی به اجرای صحیح قوانین و مقررات مربوطه، فساد در برخی از حوزه‌های مالیاتی به دلیل ناکافی بودن نظارت‌های فنی بر فرآیندهای تشخیص و وصول مالیات از جمله مهمترین آسیب‌ها و کاستی‌های نظام مالیاتی محسوب می‌شوند که در مجموع باعث شده است تا نظام مالیاتی در ایران در حوزه‌های نظارت و اجرا از کارآیی لازم بهره‌مند نباشد. در مجموع می‌توان گفت که کشور به دنبال

جایگزین کردن درآمد مالیاتی به جای درآمدهای نفتی است، باید برای ایجاد درآمد مالیاتی پایدار برنامه‌ریزی دقیقی داشته باشد. این موضوع هم در گرو ایجاد زیرساخت‌ها و بهبود سیستم مالیاتی کشور و هم مستلزم بستن تمام راه‌های فرار مالیاتی در اقتصاد ایران است.

۱. نمای کلی از ارقام مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ معادل ۱,۱۲۷ هزار میلیارد ریال به‌عنوان درآمدهای مالیاتی (منابع عمومی) پیش‌بینی شده است.^۱ این رقم نسبت به رقم درآمدهای مالیاتی (منابع عمومی) مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۵ (۱,۰۳۸ هزار میلیارد ریال) از رشدی معادل ۸/۶ درصد برخوردار است. با توجه به روند فعلی وصول درآمدهای مالیاتی و نیز سایر شرایط اقتصادی، پیش‌بینی می‌شود در سال ۱۳۹۵ کل وصولی درآمدهای مالیاتی معادل ۹۳۰,۶۸۳ هزار میلیارد ریال باشد (این رقم با فرض تحقق ۸۸ درصدی مالیات بر واردات صورت گرفته است).^۲ اگر فرض شود پیش‌بینی تحقق درآمدهای مالیاتی درست باشد در این شرایط رقم درآمدهای مالیاتی (منابع عمومی) لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ رشدی حدود ۲۱ درصد نسبت به رقم عملکردی قابل برآورد در سال جاری خواهد داشت. با توجه به سهم نسبتاً قابل توجه درآمدهای مالیاتی از منابع عمومی دولت در لایحه بودجه (سهم ۳۵ درصدی) هرگونه بیش‌برآوردی در میزان وصول درآمدهای مالیاتی می‌تواند اجرای بودجه را در عمل دچار مشکل کند. جدول ۱ ترکیب درآمدهای مالیاتی به تفکیک درآمدهای مالیاتی مستقیم و غیرمستقیم (منابع عمومی) را نشان می‌دهد.

۱. منابع اختصاصی حاصل از درآمدهای مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ معادل ۱۹,۴۰۴ میلیارد ریال بوده است که نسبت به کل رقم درآمدهای مالیاتی (مجموع اختصاصی و عمومی) بسیار ناچیز است.
۲. شایان ذکر است، آمار مربوط به میزان مالیات بر واردات، در اختیار گمرک جمهوری اسلامی ایران بوده و از سوی سازمان مالیاتی گزارش نمی‌شود. به‌علاوه نظر به اینکه این رقم مستلزم آگاهی از میزان تجارت، درآمدهای ارزی، نرخ ارز و تعرفه‌های گمرکی است، لذا در گزارش جداگانه‌ای، محاسبات مربوط به آن ارائه خواهد شد.

جدول ۱. ترکیب درآمدهای عمومی مالیاتی و اجزای اصلی آن در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۶

(میلیارد ریال)

۱۳۹۶		۱۳۹۵			۱۳۹۴	۱۳۹۳		
درصد تحقق	پیش‌بینی عملکرد (*)	لايحه (*)	پیش‌بینی عملکرد (***)	عملکرد هشت‌ماهه (**)	مصوب (*)	عملکرد (*)	عملکرد	
۹۰	۳۲۴,۳۳۱ (۱۰)	۳۵۸,۶۶۱ (۲۲)	۲۹۳,۶۴۵ (۸۷)	۱۹۸,۲۹۷ (۸۹)	۳۳۵,۶۸۳ (۱۷)	۲۸۷,۶۳۷ (۲۰)	۲۴۰,۰۴۷	مالیات اشخاص حقوقی
۹۵	۱۶۴,۰۵۲ (۱۷)	۱۷۲,۴۰۳ (۲۳)	۱۳۹,۷۰۵ (۹۹)	۹۵,۵۲۶ (۱۰۲)	۱۴۰,۷۲۴ (۱۹)	۱۱۷,۸۱۰ (۲۵)	۹۴,۰۳۸	مالیات بر درآمد
۹۹	۲۹,۱۳۸ (۲۵)	۲۹,۵۵۰ (۲۷)	۲۳,۳۲۵ (۹۳)	۱۶,۷۰۸ (۱۰۰)	۲۵,۰۸۱ (۴)	۲۴,۱۵۳ (-۴)	۲۵,۱۱۴	مالیات بر ثروت
۹۴۹۲	۵۱۷,۵۲۱ (۱۶)	۵۶۰,۶۱۴ (۲۳)	۴۵۶,۶۷۵ (۹۱)	۳۱۰,۵۳۱ (۹۳)	۵۰۱,۴۸۸ (۱۷)	۴۲۹,۶۰۰ (۲۰)	۳۵۹,۱۹۹	جمع مالیات‌های مستقیم
۹۴	۳۷۰,۴۸۸	۳۹۴,۸۸۶ (۲۰)	۳۲۷,۶۱۵ (۸۹)	۲۴۴,۹۹۵ (۱۰۰)	۳۶۷,۴۹۲ (۴۹)	۲۴۶,۷۴۷ (۱۴)	۲۱۷,۰۲۶	مالیات بر کالاها و خدمات
۹۵	۱۶۳,۸۵۰ (۱۲)	۱۷۱,۸۲۵ (۱۷)	۱۴۶,۳۹۳ (۸۶)	۶۳,۱۹۹ (۵۶)	۱۶۹,۳۰۰ (۴۶)	۱۱۵,۵۴۲ (-۱۳)	۱۳۳,۴۲۶	مالیات بر واردات
۹۴	۵۳۴,۳۳۸ (۱۳)	۵۶۶,۷۱۱ (۱۹)	۴۷۴,۰۰۸ (۸۸)	۳۰۸,۱۹۴ (۸۶)	۵۳۶,۷۹۲ (۴۸)	۳۶۲,۲۸۹ (۳)	۳۵۰,۴۵۲	جمع مالیات‌های غیرمستقیم
۹۳	۱,۰۵۱,۸۵۹ (۱۴)	۱,۱۲۷,۳۲۵ (۲۱)	۹۳۰,۶۸۳ (۸۹)	۶۱۸,۷۲۵ (۸۹)	۱,۰۳۸,۲۸۰ (۳۱)	۷۹۱,۸۸۹ (۱۲)	۷۰۹,۶۵۱	جمع کل درآمدهای مالیاتی

مأخذ: گزارش‌های عملکرد مالی دولت در سال‌های مختلف و داده‌های دریافتی از سازمان امور مالیاتی.

(*) ارقام داخل پرانتز در هر مورد رشد نسبت به عملکرد سال قبل را نشان می‌دهد.

(**) ارقام داخل پرانتز در این ستون درصد تحقق نسبت به مصوب هشت‌دوازدهم می‌باشد.

(***) ارقام داخل پرانتز در این ستون و پیش‌بینی درصد تحقق می‌باشد.

مجموع درآمدهای مالیاتی (عمومی و اختصاصی) پیش‌بینی شده برای سال ۱۳۹۶، معادل ۱,۱۴۶ هزار میلیارد ریال است. از این رقم حدود ۱۹ هزار میلیارد ریال درآمدهای مالیاتی اختصاصی و ۱,۱۲۷ هزار میلیارد ریال نیز درآمد عمومی مالیاتی است که به‌عنوان بخشی از منابع عمومی بودجه می‌باشد. در تحلیل‌های مربوط به این گزارش نیز رقم مربوط به درآمدهای مالیاتی عمومی مدنظر است. هر چند که به‌لحاظ میزان تحقق درآمدهای مالیاتی متناسب با پتانسیل و ظرفیت‌های موجود در اقتصاد کشور، ضروری است که به رقم درآمد مالیاتی عمومی و اختصاصی توجه شود زیرا در نهایت این ارقام توسط مؤدیان و فعالان اقتصادی به نظام مالیاتی پرداخت می‌شود، اما از بابت تنظیم منابع بودجه‌ای و تأمین منابع عمومی از محل درآمدهای عمومی، تحقق رقمی معادل ۱,۱۲۷ هزار میلیارد ریال از محل درآمدهای عمومی مالیاتی در سال ۱۳۹۶ حائز اهمیت است.

در بین پایه‌های مختلف مالیاتی نیز برخی از آنها به جهت سهم عمده در کل درآمدهای مالیاتی از اهمیت بیشتری برخوردارند و پیش‌بینی وصول درآمد از این منابع باید با دقت نظر و احتیاط بیشتری صورت پذیرد. این اجزا عبارتند از:

۱. مالیات اشخاص حقوقی،

۲. مالیات بر درآمد،

۳. مالیات بر ارزش افزوده.

براساس برآوردهای کارشناسانه به نظر می‌رسد ارقام درآمدهای مالیاتی در لایحه سال ۱۳۹۶ در این سه بخش، براساس فروض خوشبینانه و احتمالاً عدم توجه کافی به واقعیت‌های اقتصاد ملی و تحولات آن صورت گرفته و با بیش‌برآوردی همراه است. امر واقع آن است که افزایش درآمدهای مالیاتی در یک اقتصاد، می‌تواند از چند منشأ مهم و اصلی ناشی شود. نخست دلایل اقتصادی نظیر رشد اقتصادی، رونق کسب‌وکار، میزان تورم، حجم واردات و صادرات و... دوم بالا رفتن نرخ‌های مالیاتی و سوم ارتقای توان اجرایی و اداری (کارآیی سازمان مجری مالیات‌ها) و تغییر روش‌های رسیدگی و تشخیص مالیات است.

در ادامه به بررسی وضعیت هر یک از سه مؤلفه فوق و آثار انتظاری آنها بر وصول درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۶ پرداخته شده است.

۱-۱. رشد اقتصادی و تورم

تغییرات عوامل اصلی اثرگذار بر درآمدهای مالیاتی، علامت‌دهنده میزان وصولی‌های سال‌های آتی خواهند بود. بدین معنا که قسمت عمده وصولی درآمدهای مالیاتی (به‌ویژه از محل مالیات مشاغل و اشخاص حقوقی) در سال ۱۳۹۶ معطوف به عملکرد اقتصادی مؤدیان در سال ۱۳۹۵ است. بر همین اساس چنانچه در سال ۱۳۹۵ شاهد رشد اقتصادی، افزایش ارزش افزوده بخش‌های مختلف اقتصادی و رونق کسب‌وکار باشیم و یا قیمت‌های اسمی از رشد بالایی برخوردار باشند، انتظار افزایش درآمدهای مالیاتی از این ناحیه، دور از انتظار نخواهد بود.

برآوردهای مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی حکایت از رشد اقتصادی حدود ۷/۲ درصد برای سال ۱۳۹۵ دارد. البته حدود ۳/۷ واحد درصد از این رشد مربوط به رشد ارزش افزوده بخش نفت بوده است و رشد ارزش افزوده بخش صنعت و خدمات ناچیز و رشد بخش ساختمان منفی برآورد می‌گردد. به بیان دیگر با توجه به اندک بودن رشد اقتصادی و ارزش افزوده بخش‌های غیرمرتبط به نفت نمی‌توان از ناحیه رشد اقتصادی انتظار افزایش قابل توجهی در درآمدهای مالیاتی این بخش‌ها داشت. بی‌اعتنایی به این موضوع می‌تواند فشار مالیاتی بر مؤدیان شناسنامه‌دار اقتصادی

(مانند اشخاص حقوقی غیردولتی و مشاغل) را افزایش داده و نتیجه‌ای جز بدتر شدن شرایط اقتصادی فعالان و در نتیجه اقتصاد کشور را در پی نخواهد داشت.

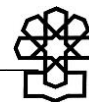
البته با توجه به اثرگذاری مستقیم میزان درآمدهای نفتی بر درآمد مالیاتی، افزایش حجم صادرات و افزایش احتمالی قیمت نفت در سال آینده، می‌تواند از ناحیه افزایش مالیات پرداختی شرکت‌های نفتی و نیز افزایش حجم واردات به منابع مالیاتی سال آینده کمک نماید. به‌علاوه توفیق دولت در میزان تخصیص اعتبارات بودجه‌ای در سنوات مختلف، تأثیر قابل توجهی بر تحقق درآمدهای مالیاتی علی‌الخصوص در بخش مالیات بر اشخاص حقوقی دارد. بنابراین میزان تحقق ارقام مربوط به این بخش در بودجه سال ۱۳۹۶ نیز می‌تواند عاملی در میزان تحقق درآمدهای مالیاتی پیش‌بینی شده برای سال آتی باشد.

درخصوص تورم نیز امر واقع آن است که میزان افزایش در سطح عمومی قیمت‌ها در سال ۱۳۹۵ پایین‌تر از میزان تورم در سال ۱۳۹۴ بوده است که این موضوع نیز تأثیر منفی بر رشد وصول درآمدهای مالیاتی در سال آتی نسبت به سال جاری خواهد گذاشت.

۱-۲. نرخ‌ها و ساختار مالیاتی کشور

طی سال‌های اخیر، دولت به‌منظور افزایش سهم درآمدهای پایدار مالیاتی در نظام تأمین مالی دولت، اقدامات متعددی را انجام داده است. ازجمله مهمترین این اقدامات می‌توان به عملیاتی کردن برخی از مراحل ایجاد پایگاه اطلاعات هویتی، عملکردی و دارایی مؤدیان، پیاده‌سازی مهمترین پروژه طرح جامع مالیاتی (سیستم یکپارچه اطلاعات مالیاتی) به‌صورت نمونه‌ای در چند استان، توسعه فناوری اطلاعات و مکانیزه کردن فرآیندهای وصول مالیاتی، افزایش نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده توأم با اجرای هفت مرحله از مراحل استقرار نظام مالیات بر ارزش‌افزوده، الزام برخی صاحبان مشاغل جهت نصب صندوق مکانیزه فروش در اجرای حکم ماده (۱۲۱) قانون برنامه پنجم توسعه اشاره کرد. علاوه بر این، از آنجایی که افزایش سهم درآمدهای مالیاتی در منابع عمومی دولت، مستلزم انجام اصلاحات ساختاری ازجمله در حوزه قوانین مالیاتی است، دولت قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۸۰ را در قالب اصلاحیه اخیر قانون مالیات‌های مستقیم مورد بازنگری اساسی قرار داده که این قانون از ابتدای سال ۱۳۹۵ اجرایی شده است. از دیگر اقدامات مهم دولت در حوزه مالیات‌ها، می‌توان به نهایی شدن لایحه «مالیات بر ارزش‌افزوده» در دولت و تقدیم لایحه «صندوق مکانیزه فروش» و الزام قانونی آستان‌ها، نهادها، قرارگاه‌ها و مؤسسات عمومی غیردولتی به پرداخت مالیات به‌موجب ماده (۷۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) اشاره کرد.^۱ می‌توان انتظار داشت

۱. شایان ذکر است براساس اذن مقام‌معمم رهبری آستان قدس رضوی و شرکت‌های زیرمجموعه آن از پرداخت مالیات معاف گردیده‌اند.

با افزایش استفاده از صندوق‌های مکانیزه فروش و نیز ظرفیت‌های مناسبی که برای تشخیص و وصول مالیات براساس قانون جدید مالیات‌های مستقیم در اختیار سازمان امور مالیاتی قرار گرفته است (ازجمله مواد ۱۶۹ مکرر و جرم‌انگاری فرار مالیاتی) جلوی فرارهای مالیاتی در کشور گرفته شده و درآمدهای مالیاتی به‌ویژه در حوزه مشاغل افزایش یابد.

در مقابل به‌موجب قانون اصلاحی مالیات‌های مستقیم (مصوب ۱۳۹۴) شاهد کاهش برخی از نرخ‌های مالیاتی (ازجمله کاهش نرخ مالیاتی ماده (۱۳۱) قانون مالیات‌های مستقیم از نرخ نهایی ۳۵ درصد به ۲۵ درصد و نیز کاهش نرخ حق تمبر سفته و برات از سه در هزار به نیم در هزار و کاهش حق تمبر سهام و سهم‌الشرکه شرکت‌ها از دو در هزار به نیم در هزار) و حذف برخی مالیات‌های تکلیفی (موضوع ماده (۱۰۴) قانون مالیات‌های مستقیم) هستیم که بر روی درآمدهای مالیاتی سال ۱۳۹۶ نیز اثر کاهشی خواهد داشت. درباره مالیات بر ارزش‌افزوده نیز با پایان یافتن قانون برنامه پنجم توسعه که براساس آن هر سال ۱ درصد به نرخ آن افزوده می‌شد، در سال ۱۳۹۶ شاهد عدم افزایش نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده و ثبات آن در میزان ۹ درصد (سه درصد عوارض شهرداری‌ها، پنج درصد مالیات سهم دولت و یک درصد بخش سلامت) خواهیم بود.

۲. بررسی اجزای درآمدهای مالیاتی مستقیم و غیرمستقیم

به‌طور کلی درآمدهای مالیاتی به دو بخش مالیات‌های مستقیم و مالیات‌های غیرمستقیم تقسیم می‌شوند. در این بخش تلاش شده است، ضمن بیان اجزای مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم، میزان عملکرد این نوع از مالیات‌ها با ارائه آمار و ارقام عملکردی چند سال اخیر تبیین شده و همچنین با توجه به وضعیت و شرایط عمومی اقتصاد و ساختار و ظرفیت‌های اجرایی سازمان امور مالیاتی به‌منظور وصول درآمدهای مربوطه، تحلیلی از ارقام پیش‌بینی شده در لایحه در هر جزء ارائه و میزان تحقق‌پذیری آنها در سال ۱۳۹۶ بررسی شود.

۲-۱. مالیات مستقیم و اجزای آن

مالیات‌های مستقیم از سه بخش اصلی (مالیات اشخاص حقوقی، مالیات بر درآمدها و مالیات بر ثروت) تشکیل شده است. هر یک از این بخش‌ها، خود اجزا و زیربخش‌های جزئی‌تری دارند که در ادامه به توضیح جزئیات هر یک از آنها پرداخته شده است.

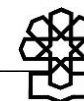
۲-۱-۱. مالیات اشخاص حقوقی

در سرفصل درآمدهای مالیاتی اشخاص حقوقی موارد زیر قابل ذکر است:

۱. ارقام پیشنهادی لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ نسبت به مصوب سال ۱۳۹۵، حدود ۷ درصد و نسبت به رقم برآوردی عملکرد سال ۱۳۹۵ از رشد ۲۲ درصدی برخوردار شده است.

۲. مهمترین جزء در این بخش از مالیات‌ها، مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی است که سهمی بالغ بر ۶۶ درصد از درآمدهای اشخاص حقوقی را به خود اختصاص می‌دهد. پس از آن به ترتیب مالیات عملکرد شرکت‌های دولتی، مالیات علی‌الحساب اشخاص حقوقی دولتی و مالیات نهادها و بنیادهای انقلاب اسلامی به ترتیب با سهم‌های ۲۰، ۱۳ و ۰/۲ درصد قرار دارند.
۳. رشد مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ نسبت به مصوب و پیش‌بینی عملکرد آن در سال ۱۳۹۵ به ترتیب ۴ و ۲۶ درصد می‌باشد. به نظر می‌رسد با توجه به رشد ناچیز ارزش‌افزوده بخش‌های صنعت و خدمات و رشد منفی ارزش‌افزوده بخش ساختمان، ضرورت حمایت از بنگاه‌های تولیدی در شرایط کنونی و اعطای برخی معافیت‌های گسترده مالیاتی در قالب قانون رفع موانع تولید و همچنین حذف مالیات‌های تکلیفی اشخاص حقوقی غیردولتی به موجب قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم مصوب تیرماه ۱۳۹۴، رقم پیشنهادی برای این جزء با بیش‌برآوردی همراه بوده و در خوشبینانه‌ترین حالت حدود ۸۹ درصد از رقم پیشنهادی برای سال ۱۳۹۶ محقق می‌گردد.
۴. مالیات علی‌الحساب اشخاص حقوقی دولتی، با رشد منفی ۱۸ درصدی نسبت به رقم مصوب در سال ۱۳۹۵ و رشد منفی ۱۱ درصدی نسبت به پیش‌بینی عملکرد سال ۱۳۹۵ مواجه شده است. به نظر نمی‌رسد وضعیت شرکت‌های دولتی در سال آتی بدتر از سال جاری باشد و لذا می‌توان انتظار داشت عملکرد این قلم از درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۶، حداقل مشابه پیش‌بینی عملکرد آن در سال ۱۳۹۵ باشد.
۵. مالیات عملکرد شرکت‌های دولتی، با رشد بسیار بالای ۴۸ درصدی نسبت به رقم مصوب در سال ۱۳۹۵ مواجه شده است. رشدی که به نظر می‌رسد با توجه به شرایط اقتصادی سال ۱۳۹۵، دور از انتظار بوده و پیش‌بینی می‌شود تنها حدود ۸۱ درصد از آن در سال ۱۳۹۶ امکان تحقق داشته باشد.
۶. مالیات نهادها و بنیادهای انقلاب اسلامی در لایحه سال ۱۳۹۶ حدود ۶۸۹ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که رشد منفی ۳۰ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد. شایان ذکر است پیش‌بینی می‌شود تنها ۲۵ درصد از رقم مالیات در نظر گرفته شده برای نهادها و بنیادها در سال ۱۳۹۵ محقق گردد.^۱
۷. در مجموع و با توجه به محاسبات و برآوردهای انجام شده در جدول ۲، به نظر می‌رسد حداکثر حدود ۹۰ درصد از منابع پیش‌بینی شده از محل مالیات اشخاص حقوقی در سال ۱۳۹۵ قابل وصول باشد.

۱. به موجب ماده (۷۸) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، به منظور برقراری عدالت آموزشی و اجرای اصل سنی ام (۳۰) قانون اساسی و تجهیز کلیه آموزشگاه‌های آموزش و پرورش با اولویت مناطق محروم و روستاها، آستان قدس رضوی و آن دسته از مؤسسات و بنگاه‌های اقتصادی زیرمجموعه نیروهای مسلح و ستاد اجرایی فرمان امام و سایر دستگاه‌های اجرایی که تا زمان تصویب این قانون مالیات پرداخت نکرده‌اند، به استثنای مواردی که اذن ولی فقیه وجود دارد **موظف به پرداخت مالیات مستقیم و مالیات بر ارزش‌افزوده می‌باشند**، منابع حاصله صرفاً جهت توسعه عدالت آموزشی در اختیار وزارت آموزش و پرورش قرار می‌گیرد تا براساس آیین‌نامه‌ای که به این منظور تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد، هزینه نماید. به نظر می‌رسد از این محل منابعی در لایحه بودجه دیده نشده است.

جدول ۲. ترکیب مالیات اشخاص حقوقی و اجزای آن

(میلیارد ریال)

عنوان	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵			۱۳۹۶	
	عملکرد	عملکرد (*)	مصوب (*)	عملکرد هشت ماهه (**)	پیش بینی عملکرد (***)	لا یحه (*)	پیش بینی عملکرد (*)
درصد تحقق							
مالیات علی الحساب اشخاص حقوقی دولتی	۴۰.۷۵۲	۴۸.۵۲۰ (۱۹)	۵۷.۷۵۵ (۱۹)	۳۶.۴۲۰ (۹۴)	۵۳.۱۳۵ (۹۲)	۴۷.۲۴۳ (-۱۱)	۵۳.۰۰۰ (-)
مالیات عملکرد شرکتهای دولتی	۳۷.۲۱۸	۴۱.۰۷۳ (۱۰)	۴۹.۵۱۷ (۲۱)	۳۶.۳۲۶ (۱۱۰)	۵۱.۴۹۸ (۱۰۴)	۷۳.۴۷۲ (۴۳)	۵۹.۲۲۲ (۱۵)
مالیات نهادهای و بنیادهای انقلاب اسلامی	۳۸۸	۲۴۶ (-۳۷)	۹۷۹ (۲۹۸)	۱۰۳ (۱۶)	۲۴۵ (۲۵)	۶۸۹ (۱۸۲)	۶۸۹ (۱۸۱)
مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی	۱۶۰.۶۵۴	۱۹۶.۹۸۸ (۲۳)	۲۲۷.۴۳۲ (۱۵)	۱۲۵.۶۸۷ (۸۳)	۱۸۸.۷۶۹ (۸۳)	۲۳۷.۲۵۸ (۲۶)	۲۱۱.۴۲۱ (۱۲)
مالیات موضوع مواد (۲) و (۳) قانون توسعه دریایی	-	-	-	-	-	-	-
مالیات علی الحساب شرکتهای دولتی در حال واگذاری	۱۰.۳۴	۸۰.۹ (-۲۲)	-	-	-	-	-
مالیات اشخاص حقوقی	۲۴۰.۰۴۷	۲۸۷.۶۳۷ (۲۰)	۳۳۵.۶۸۳ (۱۷)	۱۹۸.۲۹۷ (۸۹)	۲۹۳.۶۴۵ (۸۷)	۳۵۸.۶۶۱ (۲۲)	۳۲۴.۳۳۱ (۱۰)

مأخذ: همان.

(*) ارقام داخل پرانتز در هر مورد رشد نسبت به عملکرد سال قبل را نشان می دهد.

(**) ارقام داخل پرانتز در این ستون درصد تحقق نسبت به مصوب هشت دوازدهم می باشد.

(***) ارقام داخل پرانتز در این ستون و پیش بینی درصد تحقق می باشد.

۲-۱-۲. مالیات بر درآمدها

مالیات بر درآمد همان‌طور که از اطلاعات جدول ۳ قابل ملاحظه است، از ۶ جزء تشکیل شده است. مهمترین اجزای مالیات بر درآمدها به ترتیب مالیات بر حقوق کارکنان بخش خصوصی، مالیات بر حقوق کارکنان بخش عمومی و مالیات مشاغل است. در این رابطه چند نکته به شرح زیر قابل ذکر است:

۱. مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ نسبت به میزان مصوب و برآورد عملکرد آن در سال ۱۳۹۵ به ترتیب از رشدی حدود ۲۵ و ۱۲ درصدی برخوردار بوده است. عملکرد هشت ماهه ابتدای سال ۱۳۹۵ و برآورد عملکرد کل این سال حکایت از آن دارد که این قلم از درآمدهای مالیاتی بیش از میزان در نظر گرفته شده در قانون محقق شده است. با این حال لازم است که سیاست دولت درباره استخدام‌های جدید و اثر آن بر مالیات مذکور مشخص شود.

۲. مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ نسبت به میزان مصوب و برآورد عملکرد آن در سال ۱۳۹۵ به ترتیب از رشدی حدود ۱۸ و ۲۱ درصدی برخوردار بوده است. با توجه به افزایش‌های سالیانه حقوق مشمولین قانون تأمین اجتماعی، چشم‌انداز نسبتاً شفاف‌تر شرایط تولید بنگاه‌های اقتصادی در سال آتی و نیز ورود برخی سرمایه‌گذاران خارجی به کشور احتمال تحقق رقم در نظر گرفته شده وجود دارد.

۳. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ رقم مالیات مشاغل معادل ۵۳,۶۵۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این رقم نسبت به رقم مشابه در قانون بودجه سال ۱۳۹۵ و برآورد عملکرد آن در سال ۱۳۹۵ به ترتیب از رشد ۲۶ و ۴۰ درصدی برخوردار شده است. در رابطه با مالیات بر مشاغل و رقم در نظر گرفته شده برای آن در لایحه چند نکته حائز اهمیت است:

۳-۱. به موجب ماده (۱۳۱) اصلاحی قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم، که از ابتدای سال ۱۳۹۴ برای مؤدیان مالیات مشاغل لازم‌الاجرا شده است، نرخ‌های مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی از ۱۵ تا ۳۵ درصد به ۱۵ تا ۲۵ درصد کاهش یافته و همچنین فاصله طبقات مشمول یک نرخ مالیات افزایش پیدا کرده است که این هر دو می‌تواند به کاهش وصول درآمدهای مالیاتی از این ناحیه دامن زند. به علاوه حذف مالیات‌های تکلیفی مشاغل به موجب قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم مصوب تیرماه ۱۳۹۴، نیز مالیات دریافتی از این محل را با کاهش مواجه می‌سازد.

۳-۲. موضوع بسیار مهم در رابطه با مالیات بر مشاغل ظرفیت بالای مالیات‌ستانی از این بخش بدون اعمال فشار و بار مالیاتی مضاعف بر مشاغل شناخته شده و پرداخت‌کننده مالیات است. عدم توفیق در وصول درآمد متناسب از این بخش، دلایل مختلف و متعددی دارد. یکی از این عوامل، فقدان بانک اطلاعات جامع اقتصادی اصناف کشور در سازمان امور مالیاتی است. دلیل دیگر غیررسمی بودن بخش قابل توجهی از فعالیت‌ها و مشاغل در نظام اقتصادی ایران است. موضوع دیگر نحوه تشخیص و وصول این نوع از مالیات‌ها

توسط سازمان امور مالیاتی به شیوه توافقی است که این امر خود ناشی از کمبود امکانات و منابع (علی‌الخصوص نیروی انسانی ماهر و کارآمد) مورد نیاز برای رسیدگی مالیات مشاغل، نبود زیرساخت‌های مدرن و مکانیزه برای بررسی اظهارنامه‌های مالیاتی مؤدیان این بخش و در یک کلام نظام سنتی تشخیص و وصول مالیات است. شیوه‌ای که موجب بروز بی‌عدالتی مالیاتی شده و برخی نارضایتی‌ها را به وجود آورده است. البته باید اذعان کرد که این رویه به نفع اکثر فعالان اقتصادی (مشاغل) شده است زیرا اگر روند قانونی رسیدگی، تشخیص و وصول مالیات در مورد آنها اجرا می‌شد، شاید مالیات پرداختی آنها تا چند برابر نیز افزایش می‌یافت.

البته در قانون مالیات‌های مستقیم مصوب سال ۱۳۹۴ رویه و فرآیند تشخیص و وصول مالیات در بخش مشاغل بهبود پیدا کرده است. الزام همه فعالان این بخش به تسلیم اظهارنامه مالیاتی، در نظر گرفتن ضمانت‌های اجرایی مناسب برای وصول نسبتاً دقیق مالیات در این بخش و همچنین اعمال جریمه‌های غیرقابل بخشش برای مؤدیان غیرمتعهد به تسلیم اظهارنامه مالیاتی، مکانیزه و اتوماسیون کردن فرآیند تشخیص و وصول مالیات در بخش مشاغل و... عمده این تحولات بوده است. به نظر می‌رسد با اصلاحات انجام شده، خطای سازمان امور مالیاتی در شناسایی مؤدیان و تشخیص درآمد مشمول مالیات این گروه کاهش پیدا کند. با توجه به ظرفیت‌های موجود در ماده ۱۶۹ مکرر، اجرای طرح جامع مالیاتی و الزام بسیاری از اصناف به استفاده از صندوق‌های مکانیزه فروش در سال ۱۳۹۵ به نظر می‌رسد می‌توان جلوی بسیاری از فرارهای مالیاتی در این بخش را گرفت و رقم در نظر گرفته شده در لایحه برای این بخش را محقق کرد. ولی در صورت نبود عزم جدی در استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود در شناسایی مؤدیان جدید و وصول مالیات حقه از آنها از سوی سازمان امور مالیاتی، به نظر نمی‌رسد بیش از ۸۶ درصد از رقم در نظر گرفته شده در لایحه محقق گردد.

(میلیارد ریال)

جدول ۳. ترکیب مالیات (عمومی) بر درآمدها و اجزای آن

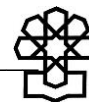
۱۳۹۶			۱۳۹۵			۱۳۹۴	۱۳۹۳	
درصد تحقق	پیش‌بینی عملکرد (*)	لا یحه (*)	پیش‌بینی عملکرد (***)	عملکرد هشت ماهه (**)	مصوب (*)	عملکرد (*)	عملکرد	
۱۰۰	۵۵,۰۵۶ (۱۲)	۵۵,۰۰۶ (۱۲٪)	۴۹,۱۵۷ (۱۱۲٪)	۳۳,۱۰۲ (۱۱۳)	۴۳,۸۹۱ (۴)	۴۲,۰۷۰ (۴۵٪)	۲۸,۹۷۹	مالیات حقوق کارکنان بخش عمومی
۹۹	۵۲,۵۴۶ (۲۰)	۵۳,۲۰۱ (۲۱٪)	۴۳,۷۸۹ (۹۷٪)	۲۹,۶۳۲ (۹۸)	۴۵,۱۴۳ (۲۳)	۳۶,۶۶۷ (۱۲)	۳۲,۷۳۳	مالیات حقوق کارکنان بخش خصوصی
۸۶	۴۵,۹۰۰ (۲۰)	۵۳,۶۵۰ (۴۰)	۳۸,۲۵۰ (۹۰)	۲۷,۷۱۹ (۹۸)	۴۲,۵۰۰ (۳۳)	۳۱,۹۴۹ (۲۰)	۲۶,۵۸۳	مالیات مشاغل
۱۰۰	۹,۲۹۱ (۲۸)	۹,۲۸۷ (۲۸)	۷,۲۵۹ (۹۲)	۵,۰۳۲ (۹۶)	۷,۸۹۰ (۳۰)	۶,۰۶۹ (۲۸)	۴,۷۲۸	مالیات مستغلات
۱۰۰	۵۹ (۱۹)	۵۹ (۱۹)	۵۰ (۵۰)	۴۰ (۶۰)	۹۹ (۷۷)	۵۶ (۲۷)	۴۴	مالیات‌های متفرقه درآمد
۱۰۰	۱,۲۰۰ (۰)	۱,۲۰۰ (۰)	۱,۲۰۰ (۱۰۰)	۰	۱,۲۰۰ (۲۰)	۱,۰۰۰ (۳)	۹۷۰	مالیات موضوع ماده (۱۱۹) قانون برنامه پنجم توسعه
۹۵	۱۶۴,۰۵۲ (۱۷)	۱۷۲,۴۰۳ (۲۳)	۱۳۹,۷۰۵ (۹۹)	۹۵,۵۲۶ (۱۰۲)	۱۴۰,۷۲۴ (۱۹)	۱۱۷,۸۱۰ (۲۵)	۹۴,۰۳۸	مالیات بر درآمدها

مأخذ: همان.

(*) ارقام داخل پرانتز در هر مورد رشد نسبت به عملکرد سال قبل را نشان می‌دهد.

(**) ارقام داخل پرانتز در این ستون درصد تحقق نسبت به مصوب هشت‌دوازدهم می‌باشد.

(***) ارقام داخل پرانتز در این ستون و پیش‌بینی درصد تحقق می‌باشد.

۳-۱-۲. مالیات بر ثروت

یکی دیگر از سرفصل‌های اصلی مالیات‌های مستقیم، مالیات بر ثروت است. ارقام مربوط به این بخش از درآمدهای مالیاتی (منابع عمومی) در لایحه سال ۱۳۹۶ معادل ۲۹,۵۵۰ میلیارد ریال تعیین شده است. این رقم نسبت به رقم مصوب و پیش‌بینی عملکرد آن در سال جاری به ترتیب حاکی از افزایش حدود ۱۸ و ۲۷ درصدی است (جدول ۴ را ملاحظه کنید). علاوه بر مطلب فوق، در رابطه با این پایه مالیاتی نکات زیر قابل ذکر است:

۱. کل رقم مالیات بر ثروت تنها حدود ۲/۵ درصد از کل درآمدهای مالیاتی را در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ به خود اختصاص داده است. لذا نسبت به سایر پایه‌های مالیاتی در وصول منابع برای دولت از اهمیت کمتری برخوردار است.

۲. مالیات نقل و انتقال سرقفلی و مالیات نقل و انتقال سهام از مهمترین اجزای مالیات بر ثروت هستند که میزان رشد در نظر گرفته شده برای آنها نسبت به برآورد عملکرد در سال جاری به ترتیب ۲۵ و ۳۲ درصد می‌باشد.

۳. برآورد می‌شود اعداد پیش‌بینی شده در پایه مالیات بر ثروت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ قابل تحقق بوده و قابل وصول می‌باشند.

(میلیارد ریال)

جدول ۴. ترکیب مالیات (عمومی) بر ثروت و اجزای آن

عنوان	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵			۱۳۹۶	
	عملکرد	عملکرد (*)	مصوب (*)	عملکرد هشت ماهه (**)	پیش‌بینی عملکرد (***)	لا یحه (*)	پیش‌بینی عملکرد (*)
مالیات بر ارث	۳,۲۹۷	۳,۷۹۸ (۱۵)	۴,۶۲۳ (۲۲)	۲,۸۲۵ (۹۲)	۳,۹۳۰ (۸۵)	۵,۵۴۸ (۴۱)	۵,۱۰۸ (۳۰)
مالیات‌های اتفاقی	۵۵۷	۳۱ (-۹۴)	۲۵۰ (۷۰۶)	۳۱ (۱۹)	۶۳ (۲۵)	۶۵ (۴)	۶۵ (۴)
مالیات نقل و انتقال سرقفلی	۵,۲۱۴	۵,۹۲۴ (۱۴)	۷,۲۳۹ (۲۲)	۴,۶۰۰ (۹۵)	۶,۵۸۷ (۹۱)	۸,۲۲۰ (۲۵)	۸,۲۳۴ (۲۵)
مالیات نقل و انتقال سهام	۳,۹۸۵	۴,۲۲۱ (۶)	۵,۱۵۰ (۲۲)	۳,۶۳۰ (۱۰۶)	۴,۹۴۴ (۹۶)	۶,۵۳۱ (۳۲)	۶,۵۲۶ (۳۲)
مالیات نقل و انتقالات املاک	۳,۱۷۳	۳,۰۶۸ (-۳)	۳,۶۰۰ (۱۷)	۲,۸۳۶ (۱۱۸)	۳,۴۹۲ (۹۷)	۴,۴۶۵ (۲۸)	۴,۴۷۰ (۲۸)
حق تمبر و اوراق بهادار	۸,۸۸۸	۷,۱۱۰ (-۲۰)	۴,۲۱۷ (-۴۱)	۲,۷۸۵ (۹۹)	۴,۳۴۴ (۱۰۳)	۴,۷۲۰ (۹)	۴,۷۳۴ (۹)
مالیات بر ثروت	۲۵,۱۱۴	۲۴,۱۵۳ (-۴)	۲۵,۰۸۱ (۴)	۱۶,۷۰۷ (۱۰۰)	۲۳,۳۲۵ (۹۳)	۲۹,۵۵۰ (۲۷)	۲۹,۱۳۸ (۲۵)

مأخذ: همان.

(*) ارقام داخل پرانتز در هر مورد رشد نسبت به عملکرد سال قبل را نشان می‌دهد.

(**) ارقام داخل پرانتز در این ستون درصد تحقق نسبت به مصوب هشت‌دوازدهم می‌باشد.

(***) ارقام داخل پرانتز در این ستون و پیش‌بینی درصد تحقق می‌باشد.

۲-۲. مالیات غیرمستقیم و اجزای آن

اجزای سرفصل مالیات‌های غیرمستقیم در دو بخش کلی مالیات بر کالاها و خدمات و مالیات بر واردات^۱ تعیین می‌شود. در جدول ۵ ترکیب مالیات بر کالا و خدمات (عمومی) و اجزای آن طی سال‌های گذشته و برآورد عملکرد آن در سال ۱۳۹۶ ارائه شده است.

جدول ۵. ترکیب مالیات بر کالاها و خدمات اجزای آن (میلیارد ریال)

عنوان	۱۳۹۳ عملکرد	۱۳۹۴ عملکرد (*)	۱۳۹۵			۱۳۹۶	
			مصوب (*)	عملکرد هشت ماهه (**)	پیش‌بینی عملکرد (***)	لایحه (*)	پیش‌بینی عملکرد (*)
فروش فرآورده‌های نفتی	۳۲،۱۸۸	۳۲،۳۴۱ (۰/۴۸)	۴۵،۲۶۹ (۴۰)	۳۸،۴۴۳ (۱۲۷/۴)	۵۲،۰۵۹ (۱۱۵)	۴۷،۷۵۶ (-۸/۳)	۱۰۰ (-۸/۳)
دو درصد مالیات سایر کالاها (معوقه)	۱۳۹	۱۳۳ (-۴/۳)	۱۰۰ (-۲۴/۸)	۸۲ (۱۲۳)	۱۱۰ (۱۱۰)	۱۰۰ (-۹/۱)	۱۰۰ (-۹/۱)
عوارض خروج مسافر از مرزهای کشور	۲،۷۲۰	۲،۷۴۴ (۰/۹)	۳،۹۶۶ (۴۴/۵)	۱،۹۹۷ (۷۵/۵)	۳،۲۹۲ (۸۳)	۳،۸۰۴ (۱۵/۶)	۱۰۰ (۱۵/۶)
فروش سیگار	۲،۴۲۳	۲،۵۸۱ (۶/۵)	۴،۴۵۰ (۷۲/۴)	۲،۲۵۱ (۷۵/۹)	۳،۶۴۹ (۸۲)	۴،۶۲۸ (۲۶/۸)	۱۰۰ (۲۶/۸)
نقل و انتقال اتومبیل	۶،۰۷۱	۵،۵۳۸ (-۸/۸)	۷،۴۳۸ (۳۴)	۳،۸۱۴ (۷۸)	۶،۵۴۵ (۸۸)	۷،۳۳۶ (۱۲/۱)	۱۰۰ (۱۲/۱)
شماره‌گذاری خودرو	۶،۴۴۶	۵،۹۹۳ (-۷)	۷،۷۱۶ (۲۹)	۶،۳۶۲ (۱۲۳/۷)	۸،۴۸۸ (۱۱۰)	۱۱،۰۶۱ (۳۰/۳)	۱۰۰ (۳۰/۳)
مالیات بر ارزش افزوده	۱۶۷،۰۴۰	۱۹۷،۴۱۶ (۱۸/۲)	۲۴۸،۵۵۴ (۲۶)	۱۳۵،۳۰۵ (۸۱/۷)	۲۱۱،۲۲۷ (۸۵)	۲۶۶،۸۰۰ (۱۲۶)	۹۰/۵ (۱۴/۳)
درآمد حاصل از یک درصد نرخ مالیات بر ارزش افزوده موضوع ماده (۳۷) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی ۲	--	--	۵۰،۰۰۰ (--)	۲۱،۴۱۶ (۶۴/۲)	۴۲،۲۴۵ (۸۴/۵)	۵۳،۴۰۰ (۱۲۶/۴)	۹۳/۶ (۱۸/۴)
مالیات بر کالاها و خدمات	۲۱۷،۰۲۶	۲۴۶،۷۴۷ (۱۳/۷)	۳۶۷،۴۹۲ (۴۸/۹)	۲۴۴،۹۹۵ (۱۰۰)	۳۲۷،۶۱۵ (۸۹)	۳۹۴،۸۸۶ (۲۰/۵)	۹۲/۷ (۱۱/۸)

مأخذ: همان.

(*) ارقام داخل پرانتز در هر مورد رشد نسبت به عملکرد سال قبل را نشان می‌دهد.

(**) ارقام داخل پرانتز در این ستون درصد تحقق نسبت به مصوب هشت‌دوازدهم می‌باشد.

(***) ارقام داخل پرانتز در این ستون و پیش‌بینی درصد تحقق می‌باشد.

(****) پیش‌بینی درصد تحقق می‌باشد.

۱. درباره مالیات بر واردات، با توجه به اهمیت و سهم بالای این نوع از مالیات‌ها در کل درآمدهای مالیاتی و ارتباط آن با سیاست‌های تجاری در سال ۱۳۹۶، گزارش تک‌برگی جداگانه‌ای تدوین و ارائه خواهد شد.

در ارتباط با ارقام مالیاتی پیش‌بینی شده در بخش مالیات بر کالاها و خدمات لایحه بودجه ۱۳۹۶ دو نکته به ترتیب زیر حائز اهمیت است؛

۱. در بخش مالیات بر کالاها و خدمات رقم پیشنهادی لایحه در مجموع از بیش‌برآوردی معادل ۲۸,۷۰۰ میلیارد ریال برخوردار است. این بیش‌برآوردی عمدتاً در دو ردیف درآمدی مربوط به قانون مالیات بر ارزش‌افزوده رخ داده است. نرخ مالیاتی اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در سال ۱۳۹۶ معادل ۹ درصد است. ۱ درصد از این نرخ مربوط به بخش سلامت (موضوع ماده (۳۷) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، ۵ درصد مربوط به نرخ مالیات و ۳ درصد نیز نرخ عوارض شهرداری‌ها و دهیاری‌ها از محل اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده است. در بخش مالیات بر کالاها و خدمات لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ پیش‌بینی شده است که از محل اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده جمعاً درآمد مالیاتی معادل ۳۲۰,۲۰۰ میلیارد ریال از محل دو ردیف جداگانه (۲۶۶,۸۰۰ میلیارد ریال از محل اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده با نرخ ۵ درصد مالیات و ۵۳,۴۰۰ میلیارد ریال از محل ۱ درصد موضوع ماده (۳۷) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) حاصل شود.^۱ اما درآمدهای پیش‌بینی شده برای ردیف‌های فوق با لحاظ فرمول سرانگشتی و ساده محاسبه درآمد حاصل از اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده^۲ و به‌دلایل:

- عدم افزایش نرخ قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در سال ۱۳۹۶ برخلاف سال‌های قبل^۳
- امکان تداوم رکود در برخی از بخش‌های اقتصادی و به‌تبع آن کاهش فروش و در نتیجه کاهش مالیات ابرازی از طرف مؤدیان مشمول قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در سال‌های جاری
- استرداد رقم قابل توجهی از درآمدهای مالیاتی مربوط به سال ۱۳۹۶ از طرف فعالان مستقر در مناطق آزاد تجاری - صنعتی و همچنین مناطق ویژه اقتصادی

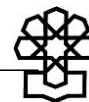
دچار بیش‌برآوردی معادل ۲۸۷۰۰ میلیارد ریال است. این بیش‌برآوردی باعث شده است که سرجمع مالیات بر کالاها و خدمات نیز از بیش‌برآوردی معادل ۲۸,۷۰۰ میلیارد ریال برخوردار باشد. با توجه به ملاحظات بیان شده و همچنین با در نظر گرفتن پیش‌بینی‌های ارائه شده در مورد تولید ناخالص داخلی و نرخ تورم در سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶، مجموع رقم پیشنهادی برای درآمدهای قابل تحقق از محل اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در سال ۱۳۹۶ حدود ۲۹۱,۵۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی می‌شود و هر گونه بیش‌برآوردی برای این رقم، می‌تواند کسری معادل این عدد را از طریق عدم تحقق درآمدهای مالیاتی به بودجه کل کشور تحمیل نماید. بر این اساس ضروری است ردیف درآمدی مربوط به مالیات کالاها و خدمات

۱. توجه شود سهم درآمدی حاصل از نرخ ۲ درصدی مربوط به عوارض شهرداری‌ها و دهیاری‌ها در ردیف‌های درآمدی منابع عمومی بودجه وارد نمی‌شوند.

۲. فرمول سرانگشتی و ساده محاسبه درآمدهای مالیات بر ارزش‌افزوده در سال ۱۳۹۶ به ترتیب زیر است. در این فرمول ۶ درصد نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده در سال ۱۳۹۶، ۴۰ درصد سطح تولید ناخالص داخلی مشمول مالیات بر ارزش‌افزوده و ۸۵ درصد نیز دامنه شمولیت اجرای این قانون برای مؤدیان است. با توجه به دوره‌های مالیاتی سه ماهه در اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده، درآمد مالیات بر ارزش‌افزوده در هر سال شامل ۷۵ درصد تولید ناخالص داخلی همان سال و ۲۵ درصد تولید ناخالص داخلی سال قبل را شامل می‌شود.

$$VAT_{1396} = \left(GDP_{1396} * \frac{3}{4} + GDP_{1395} * \frac{1}{4} \right) * 6\% * 40\% * 85\%$$

۳. براساس مفاد تبصره «۲» ماده (۱۱۷) قانون برنامه پنجم توسعه مقرر شده بود که هر سال يك درصد به نرخ مالیات بر ارزش‌افزوده اضافه شود.

به میزان ۲۸,۷۰۰ میلیارد ریال تعدیل شود. در این شرایط ردیف درآمدی پیش‌بینی شده برای مالیات کالاها و خدمات از رقم ۳۹۴,۸۸۶ میلیارد ریال به ۳۶۶,۱۸۶ میلیارد ریال می‌تواند تعدیل شود.

۲. در بخش درآمدهای متفرقه جدول ۵ لایحه بودجه، ردیف درآمدی ۱۶۰۱۶۸ با عنوان مالیات حاصل از مصرف سیگار (موضوع عوارض بند «د» تبصره «۷» لایحه بودجه سال ۱۳۹۶) با رقم پیشنهادی ۱۳,۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. **پیشنهاد می‌شود** در این بخش **دو تغییر** صورت گیرد. **تغییر اول** آن است که نرخ‌های مربوط به جزءهای «۱-۱» و «۱-۲» بند «د» تبصره «۷» لایحه به ترتیبی که در بخش بعدی گزارش درخصوص اظهارنظر کارشناسی در مورد احکام تبصره (جدول ۶) تصریح شده مورد بازنگری و تعدیل قرار گیرد زیرا عدم توجه به این مسئله می‌تواند آثار نامطلوبی در قالب گسترش قاچاق و واردات غیررسمی سیگار، تغییر نامطلب ترکیب هزینه در بودجه خانوار و بالا رفتن سهم دخانیات در آن و آسیب‌پذیری برنامه‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت درخصوص صنعت دخانیات و... را در پی داشته باشد. **تغییر دوم** این است که ردیف درآمدی ۱۶۰۱۶۸ حذف و معادل رقم پیشنهادی برای آن متناسب با تغییرات صورت گرفته در نرخ مالیات بر سیگار موضوع بند «د» تبصره «۷» لایحه در ذیل جدول مربوط به مالیات بر کالاها و خدمات با اضافه شدن ردیف جدیدی به شماره ۱۱۰۵۱۴ اضافه شود. در این صورت کل ارقام مربوط به مالیات کالاها و خدمات به اندازه رقم پیشنهادی برای ردیف اضافه شده جدید (۱۱۰۵۱۴ - مالیات بر سیگار موضوع بند «د» تبصره «۷»)، افزوده خواهد شد.

۳. جمع‌بندی و پیشنهادها در بخش ردیف‌های درآمدهای مالیاتی

با توجه به تحلیل مباحث در بخش اول و همچنین برآوردهای صورت گرفته درخصوص نحوه و میزان عملکرد درآمدهای مالیاتی در هر بخش و زیرمجموعه‌های آن، به نظر می‌رسد **درآمدهای مالیاتی در بخش منابع عمومی با بیش برآوردی همراه می‌باشند.**

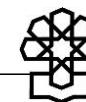
به‌طور مشخص براساس بررسی‌های انجام گرفته، انتظار می‌رود از کل منابع مالیاتی (عمومی) در نظر گرفته شده برای سال ۱۳۹۶، به میزان ۱,۱۲۷ هزار میلیارد ریال، حدود ۹۳ درصد از آن معادل ۱,۰۵۲ هزار میلیارد ریال در سال آتی محقق گردد. بدین ترتیب پیش‌بینی می‌شود از محل درآمدهای مالیاتی در سال آتی، حدود ۷۵,۰۰۰ هزار میلیارد ریال عدم تحقق در منابع عمومی دولت وجود داشته باشد.

۴. بررسی احکام مالیاتی ماده واحده لایحه بودجه سال ۱۳۹۶

در این بخش از گزارش تبصره‌های مرتبط با مالیات‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ بررسی و در هر مورد پیشنهادهای مرکز ارائه شده است.

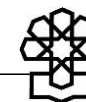
جدول ۶. تبصره‌های مالیاتی لایحه بودجه سال ۱۳۹۶

پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
<p>سقف معافیت مالیاتی موضوع ماده (۸۴) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحات بعدی آن در سال ۱۳۹۶، مبلغ دویست و شانزده میلیون (۲۱۶,۰۰۰,۰۰۰) ریال در سال تعیین می‌شود.</p>	<p>بند «الف» تبصره «۶» به استناد ماده (۸۴) قانون اصلاحی مالیات‌های مستقیم (مصوب ۱۳۹۴) که براساس آن معافیت مالیات بر درآمد سالانه مشمول مالیات حقوق از یک یا چند منبع، می‌بایست هر ساله در بودجه‌های سنواتی مشخص گردد، ارائه شده است. براساس حکم بند «الف» این تبصره، حقوق ماهیانه تا سقف یک میلیون و پانصد هزار تومان از پرداخت مالیات معاف می‌گردد. طبق ماده (۸۵) قانون مالیات‌های مستقیم درآمد حقوق مازاد بر این رقم و تا هفت برابر مشمول مالیات سالانه با نرخ ده درصد (۱۰٪) و نسبت به مازاد آن مشمول نرخ بیست درصد (۲۰٪) است.</p> <p>در تعیین سقف معافیت مالیاتی حقوق، توجه به خط فقر مطلق در جامعه از اهمیت بسزایی برخوردار است. عدم توجه به این موضوع می‌تواند فشار مضاعفی به اقشار ضعیف جامعه وارد سازد. اگرچه آماری رسمی در خصوص میزان خط فقر در ایران منتشر نمی‌گردد ولی برخی برآوردهای غیررسمی حکایت از آن دارد که برای خانوار شهری با جمعیت ۴ نفر به‌طور متوسط درآمد ماهیانه حدود یک میلیون و هشتصد هزار تومان (۱,۸۰۰,۰۰۰) برای سال ۱۳۹۵ خط فقر محسوب می‌گردد. بر این اساس به نظر می‌رسد، افزایش سقف معافیت مالیاتی حقوق در این تبصره تا رقم ۲۱۶,۰۰۰,۰۰۰ ریال در سال (۱,۸۰۰,۰۰۰ تومان در ماه) دارای توجیه اقتصادی بوده و به رفاه اقشار کم درآمد کمک قابل توجهی می‌کند. این در حالی است که</p>	<p>سقف معافیت مالیاتی موضوع ماده (۸۴) قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ و اصلاحات بعدی آن در سال ۱۳۹۶، مبلغ یکصد و هشتاد میلیون (۱۸۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال در سال تعیین می‌شود.</p>	<p>بند «الف» تبصره «۶»</p>

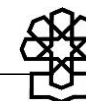
پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
	<p>محاسبات نشان می‌دهد با افزایش سقف این معافیت تنها حدود هزار میلیارد تومان از درآمدهای مالیاتی کاهش خواهد یافت که می‌توان این کسری را با استفاده از ظرفیت‌های قانونی در دسترس از جمله ماده ۱۶۹ مکرر و جلوگیری از فرار مالیاتی در برخی بخش‌ها (از جمله مالیات مشاغل) جبران نمود. در غیر این صورت پیشنهاد می‌شود در مرحله تهیه بودجه برای سنوات بعد دولت این سقف را با توجه به خط فقر تعیین کند.</p>		
تصویب مفاد تبصره بند «ب» تبصره «۶»	<p>دوره اجرای آزمایشی ۵ ساله اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده همراه سال ۱۳۹۲ به پایان رسیده و اجرای این قانون به دلیل عدم ارائه به موقع لایحه اصلاح و دائمی کردن آن از طرف دولت، عملاً با تمدید مهلت اجرای آن در قالب احکام بودجه میسور می‌شود. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ نیز تمدید مهلت زمانی یک‌ساله اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده تصریح شده است. در صورت عدم تمدید دوره اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در قالب مفاد بند «ب» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۶، عملاً اجرای این قانون از اول سال ۱۳۹۶ ممکن نخواهد بود. بنابراین اگر حکم بند «ب» تبصره «۶» تصویب نشود، در این صورت لازم است ردیف درآمدی ۳۲۰,۲۰۰ میلیارد ریالی پیش‌بینی شده در بخش درآمدهای مالیاتی (معادل ردیف درآمدی حاصل از اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده در دو بخش جداگانه مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر ارزش افزوده بخش سلامت موضوع ماده (۳۷) قانون تنظیم مقررات مالی دولت (۲) حذف و این رقم از سرجمع منابع درآمدی پیش‌بینی شده کاسته شود. این رویکرد منابع درآمدی مدنظر قانون را خیلی متأثر کرده و عملاً اجرای آن در</p>	<p>مدت اجرای آزمایشی قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷/۲/۱۷ و اصلاحات بعدی آن تا پایان سال ۱۳۹۶ تمدید می‌شود</p>	<p>بند «ب» تبصره «۶»</p>

پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
	<p>شرایط فعلی مقدور نیست. بر این اساس و با توجه به در دستور کار بودن لایحه اصلاح و دائمی کردن قانون مالیات بر ارزش افزوده در دولت و به احتمال زیاد تقدیم آن از طرف دولت به مجلس در ماه‌های آتی، پیشنهاد می‌شود مفاد بند «ب» تبصره «۶» مورد تأیید قرار گیرد.</p>		
<p>تصویب مفاد تبصره بند «ز» تبصره «۶»</p>	<p>در بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵ مقرر گردیده بود در سال ۱۳۹۵ به منظور تحقق درآمدهای مالیاتی و رعایت انضباط مالی، نقل و انتقال قطعی املاک به مأخذ ارزش معاملاتی به نرخ پنج درصد (۵٪) و مالیات نقل و انتقال حق واگذاری محل به مأخذ ده برابر ارزش معاملاتی ملک مربوطه به نرخ سی درصد (۳۰٪) در تاریخ انتقال از طرف مالکان عین یا صاحبان حق می‌باشد.</p> <p>این بند جایگزین ماده (۵۹) قانون اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم (مصوب ۱۳۹۴) گردیده بود. براساس مفاد ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم: «نقل و انتقال قطعی املاک به مأخذ ارزش معاملاتی و به نرخ پنج درصد (۵٪) و همچنین انتقال حق واگذاری محل به مأخذ وجوه دریافتی مالک یا صاحب حق و به نرخ دو درصد (۲٪) در تاریخ انتقال از طرف مالکان عین یا صاحبان حق مشمول مالیات می‌باشد».</p>	<p>پرونده‌های نقل و انتقال حق واگذاری محل که در اجرای بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵ کل کشور مالیات آنها قطعی نشده است، تابع قانون و مقررات مالیات مستقیم (منصوب ۱۳۶۶) و اصلاحات بعدی آن می‌باشد.</p>	<p>بند «ز» تبصره «۶»</p>

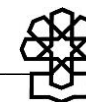
پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس									
	<p>مقایسه بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵ نسبت به ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم در خصوص أخذ مالیات از انتقال حق واگذاری محل</p> <table border="1" data-bbox="786 475 1469 695"><tr><td data-bbox="786 475 1050 560">ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم</td><td data-bbox="1050 475 1301 560">بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵</td><td data-bbox="1301 475 1469 560"></td></tr><tr><td data-bbox="786 560 1050 644">وجوه دریافتی مالک یا صاحب حق</td><td data-bbox="1050 560 1301 644">ده برابر ارزش معاملاتی ملک</td><td data-bbox="1301 560 1469 644">پایه مالیاتی</td></tr><tr><td data-bbox="786 644 1050 695">۲ درصد</td><td data-bbox="1050 644 1301 695">۳۰ درصد</td><td data-bbox="1301 644 1469 695">نرخ مالیاتی</td></tr></table> <p>اگرچه پایه مالیاتی تعریف شده در بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵ نسبت به ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم از شفافیت بیشتری برخوردار بوده و به نوعی یک استاندارد برای پایه مالیاتی در أخذ مالیات از حق واگذاری انجام شده ولی این تغییر، برخی پیامدهای منفی را نیز در پی داشت و عملاً مشکلات متعددی را برای مردم در سال ۱۳۹۵ به وجود آورده است. یکی از مهمترین این چالش‌ها بروز بی‌عدالتی مالیاتی و تشدید نابرابری به نفع واحدهای تجاری قوی‌تر (واقع در مناطق مرغوب‌تر) در مقابل واحدهای تجاری ضعیف‌تر یا واحدهای تولیدی است. براساس منطق بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵، از یک طرف تفاوتی میان بنگاه‌های تجاری تازه‌تأسیس با بنگاه‌های قدیمی و شناخته شده گذاشته نمی‌شود و از طرف دیگر، تفاوت معناداری میان بنگاه‌های تجاری واقع شده در مراکز تجاری با سایر مناطق شهر گذاشته نخواهد</p>	ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم	بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵		وجوه دریافتی مالک یا صاحب حق	ده برابر ارزش معاملاتی ملک	پایه مالیاتی	۲ درصد	۳۰ درصد	نرخ مالیاتی		
ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم	بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵											
وجوه دریافتی مالک یا صاحب حق	ده برابر ارزش معاملاتی ملک	پایه مالیاتی										
۲ درصد	۳۰ درصد	نرخ مالیاتی										

پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
	<p>شد. به بیان دیگر براساس منطق تبصره مذکور، خواه مغازه تازه تأسیس باشد یا قدیمی و یا آنکه در یک مرکز تجاری واقع شده باشد یا یک محل دور افتاده از منطقه تجاری، مالیات حق واگذاری محل برای آنها تقریباً یکسان خواهد بود که این با منطق عدالت مالیاتی در تعارض است. عدالت مالیاتی حکم می‌کند، مالیات انتقال حق واگذاری محل در مواردی که مغازه در یک مرکز تجاری واقع شده و یا در مورد مغازه‌ای که طی سالیان متمادی صاحب یک حق کسب و پیشه‌ای شده است بالاتر از مغازه دورافتاده از مرکز تجاری یا مغازه تازه تأسیس باشد. علت بروز چنین پیامدی که به بی‌عدالتی دامن می‌زند، آن است که ارزش‌های معاملاتی که مبنای محاسبه مالیات در بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه قرار گرفته است، در نقاط مختلف شهر اختلاف کمی با یکدیگر دارند، درحالی‌که ارزش روز آنها (که مبنای محاسبه مالیات حق واگذاری در ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم بود) به شدت با یکدیگر متفاوت است.</p> <p>چالش بعدی در رابطه با بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۵ که منجر به درخواست بازگشت به مفاد ماده (۵۹) ق.م.م شده است عدم تمایز میان واحدهای تجاری با سایر کاربری‌ها نظیر واحدهای اداری، تولیدی است. توضیح آنکه تغییر به وجود آمده در مفاد ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم در خصوص مالیات انتقال حق واگذاری محل به موجب بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه سال ۱۳۹۶ باعث می‌شود که مالیات پرداختی برخی واحدهای غیرتجاری بابت حق واگذاری محل نظیر واحدهای تولیدی، مطب پزشکان، دفتر وکلا و یا واحدهای اداری که فعالیت آنها ذاتاً</p>		

پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
	<p>در مترژهای بالاتری صورت می‌پذیرد، نسبت به حالت قبل به شدت افزایش یابد. علت این افزایش‌های شدید در موارد فوق (اماکن غیرتجاری)، ملاک عمل قرار گرفتن ارزش‌های معاملاتی ملک (اعم از عرصه و اعیان) در بند «ز» تبصره «۶» قانون بودجه ۱۳۹۵ است. درحالی‌که ارزش روز هر مترمربع حق واگذاری (که ملاک عمل در ماده (۵۹) قانون مالیات‌های مستقیم در أخذ مالیات حق واگذاری بود) برای یک کارخانه (به‌ویژه واقع در شهرک‌های صنعتی) یا یک مطب پزشک بسیار پایین است.</p>		
<p>بند «ح» - سازمان امور مالیاتی مکلف است مالیات بر ارزش‌افزوده از گروه‌های مؤدیان اشخاص حقیقی مشمول مالیات بر ارزش‌افزوده را که در حلقه آخر زنجیره مالیات بر ارزش‌افزوده قرار می‌گیرند و مالیات خرید آنها در حلقه قبلی پرداخت شده است را تا پایان آخرین دوره مالیاتی سال ۱۳۹۶ براساس میزان فروش و اعمال ضریب ارزش‌افزوده فعالیت آن بخش تعیین نماید.</p>	<p>- سازمان امور مالیاتی درصدد است با تصویب این حکم در قانون بودجه سال ۱۳۹۶، اجرای قانون مالیات بر ارزش‌افزوده در مورد طیف وسیعی از مؤدیان حقیقی مشمول واقع در حلقه‌های آخر (عمدتاً اصنافی مانند آهن‌فروشان، سنگ‌فروشان و...) که مالیات خرید خود را پرداخت کرده باشند را براساس ملاک‌هایی همچون میزان فروش یا اعمال ضریب، محاسبه و با پذیرش اعتبار مالیاتی آنها مالیات ارزش‌افزوده آنها را دریافت کند. ارائه مجوز اجرای این حکم باعث می‌شود تا پرونده مالیات بر ارزش‌افزوده اشخاص حقیقی مشمول و مستقر در حلقه آخر که تاکنون به‌دلایل گوناگونی بسته نشده، تعیین تکلیف شود و این گروه از مؤدیان با پرداخت مالیات ارزش‌افزوده سنوات قبل خود، مفاصای مالیاتی خود را دریافت کنند. بنابراین تصویب این بند موجب تعیین تکلیف بسیاری از پرونده‌های مالیات بر ارزش‌افزوده بلا تکلیف در بخش اصناف خواهد شد و از حجم پرونده‌های مالیاتی این بخش کاسته می‌شود.</p>	<p>سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند در سال ۱۳۹۶ مالیات بر ارزش‌افزوده برخی از گروه‌های مؤدیان حقیقی مشمول قانون مالیات بر ارزش‌افزوده را که در حلقه آخر زنجیره مالیات بر ارزش‌افزوده قرار می‌گیرند را براساس میزان فروش و اعمال ضریب ارزش فعالیت آن بخش تعیین نماید</p>	<p>بند «ح» تبصره «۶»</p>

پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
	<p>- اگرچه این شیوه دریافت مالیات از مؤدیان با حجم فعالیت کم و محدود، منطقی و کم‌هزینه است و می‌تواند در نهایت منجر به تسویه حساب مالیاتی جمع‌کثیری از مؤدیان اشخاص حقیقی مستقر در حلقه آخر شود، اما باید دقت شود که برای صدور مجوز برای این روش مالیات‌ستانی لازم است برخی از قواعد قانون مالیات بر ارزش‌افزوده رعایت شود تا مکانیسم حسابداری و شفاف‌سازی این قانون در مورد این گروه از مؤدیان زائل نشود. حکم مندرج در متن لایحه <u>اولاً</u> محدود به مالیات بر ارزش‌افزوده سال ۱۳۹۶ است و نسبت به تعیین تکلیف سنوات قبل مؤدیان مدنظر بی‌تفاوت است.</p> <p><u>ثانیاً</u> تسری حکم این بند در لایحه به همه مؤدیان اشخاص حقیقی مستقر در حلقه آخر بدون توجه به پرداخت یا عدم پرداخت مالیات خرید و پذیرش اعتبار مالیاتی آنهاست.</p> <p>بر این اساس <u>پیشنهاد می‌شود</u> مفاد بند «ح» تبصره «۶» به ترتیبی که بیان شده مورد اصلاح و بازنگری قرار گیرد.</p>		
<p>عبارت زیر به انتهای بند «ط» تبصره «۶» الحاق شود:</p> <p>«عدم کنترل و همچنین عدم ارسال فهرست رسیده‌های پرداخت مالیات موضوع این بند به سازمان امور مالیاتی کشور، تخلف محسوب شده و مطابق قوانین و مقررات ذیربط با متخلف یا متخلفین برخورد خواهد شد»</p>	<p>اخیراً و با مطرح شدن مسائل مربوط به اعتبار سندهای صادره از طرف دفاتر اسناد رسمی و نیروی انتظامی در خصوص اموال منقول (خودروها)، برخی از مؤدیان موضوع نقل و انتقال این اموال پس از دریافت برگ سبز صادره از طرف نیروی انتظامی در فرآیند تعویض پلاک، خود را ملزم به حضور در دفاتر اسناد رسمی برای دریافت سند از این نهاد نمی‌دانند. از آنجا که محل وصول و ایصال مالیات نقل و انتقال اموال منقول دفاتر اسناد</p>	<p>بند «ط» - نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مکلف است قبل از تعویض پلاک انواع خودرو موضوع ماده (۴۳) قانون مالیات بر ارزش‌افزوده نسبت به کنترل قبض دریافت مالیات نقل و انتقال موضوع ماده یاد شده مطابق جدول</p>	<p>بند «ط» تبصره «۶»</p>

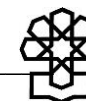

پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
	<p>رسمی تعیین شده‌اند، در این شرایط و با عدم مراجعه برخی از مؤدیان به این دفاتر برای دریافت سند از این نهاد، بحث وصول مالیات نقل و انتقال خودروهای انتقال یافته عملاً منتفی می‌شود. بنابراین این حکم برای جلوگیری از فرار مالیاتی در این بخش منظور شده است.</p> <p>نکته مهمی که در خصوص حکم این بند وجود دارد این است که در این حکم ضمانت اجرایی پیش‌بینی نشده است مثلاً اگر نیروی انتظامی در فرآیند تعویض پلاک، فیش واریزی مربوط به مالیات نقل و انتقال خودرو یا سایر اموال منقول را ملاحظه نکرده و اقدام به ارائه خدمات کند در این صورت تکلیف چیست؟ برای این منظور حکم بند یاد شده به ترتیب بیان شده مورد اصلاح و بازنگری قرار گرفته و برای آن ضمانت اجرایی پیش‌بینی شده است.</p>	<p>اعلامی سازمان امور مالیاتی کشور از معامل و یا وکیل وی اقدام نماید</p>	
<p>مفاد اجزای «۱-۱»، «۱-۲» و جزء «۳» بند «د» تبصره «۷» به ترتیب زیر اصلاح شود:</p> <p>۱-۱. مالیات هر پاکت انواع سیگار تولید داخلی به میزان ده (۱۰) درصد و وارداتی به میزان پانزده (۱۵) درصد قیمت خرده فروشی تعیین می‌گردد.</p> <p>۱-۲. مالیات انواع توتون پپ و تنباکوی معسل یا سنتی آماده مصرف تولید داخلی به میزان ده (۱۰) درصد و وارداتی به میزان سی (۱۵) درصد قیمت خرده‌فروشی تعیین می‌گردد.</p>	<p>وضع مالیات بر سیگار و محصولات دخانی در شرایط فعلی اقتصاد ایران عمدتاً با هدف کنترل طرف تقاضا صورت می‌گیرد. از این رو لازم است در سیاستگذاری این موضوع، چند مسئله مهم:</p> <p>۱. توجه به کشش قیمتی تقاضا و مختصات اقتصادی و اجتماعی مصرف‌کنندگان سیگار و محصولات دخانی،</p> <p>۲. توجه به مسائل مربوط به سرمایه‌گذاری، تولید و اشتغال مرتبط با صنعت دخانیات و ملزومات آن،</p> <p>۳. بحث تجارت دخانیات و سیگار در دو بخش بازرگانی داخلی و خارجی (واردات، صادرات و قاچاق دخانیات و محصولات دخانی)، در نظر</p>	<p>بند «د»- از ابتدای سال ۱۳۹۶ تولید و واردات انواع سیگار و محصولات دخانی علاوه بر مالیات و عوارض موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده، مشمول مالیات به شرح زیر است:</p> <p>۱-۱. مالیات هر پاکت انواع سیگار تولید داخلی به میزان بیست (۲۰) درصد و وارداتی به میزان سی (۳۰) درصد قیمت خرده‌فروشی تعیین می‌گردد.</p>	<p>بند «د» تبصره «۷»</p>

آدرس	مفاد تبصره	بررسی کارشناسی	پیشنهاد مرکز
	<p>۱-۲. مالیات انواع توتون پیپ و تنباکوی معسل یا سنتی آماده مصرف تولید داخلی به میزان بیست (۲۰) درصد و وارداتی به میزان سی (۳۰) درصد قیمت خرده‌فروشی تعیین می‌گردد.</p> <p>۲. وزارت صنعت، معدن و تجارت از ابتدای سال ۱۳۹۶ موظف است:</p> <p>۱-۲. قیمت خرده‌فروشی انواع سیگار و محصولات دخانی مأخذ محاسبه مالیات موضوع این بند را به مراجع ذیربط و برای درج بر روی پاکت محصول اعلام نماید.</p> <p>۲-۲. امکان دسترسی برخط سازمان امور مالیاتی کشور به سیستم اطلاعاتی</p>	<p>گرفته شود. ممکن است غافل شدن از این مسائل نتایج عکسی غیر از هدف سیاستگذار را به دنبال داشته باشد.</p> <p>با در نظر گرفتن ملاحظات یاد شده و همچنین تعدد مالیات و عوارض دریافتی از سیگار (۱۲ درصد مالیات بر ارزش افزوده موضوع جزء «۱» تبصره ذیل ماده (۱۶)، ۳ درصد قانون مالیات بر ارزش افزوده عوارض موضوع بند «ب» ماده ۳۸ قانون مالیات بر ارزش افزوده، ۴ درصد حقوق گمرکی، حق انحصار و عوارض موضوع بند «ب» ماده (۶۹) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲))؛ پیشنهاد می‌شود به منظور رعایت ملاحظات سه‌گانه مطرح شده (استفاده از ابزار مالیاتی برای کنترل طرف تقاضا در حد توان و کارکرد این سیاست، رعایت مسائل و مصالح مربوط به صنعت دخانیات و سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در این بخش با هدف درونی کردن گردش مالی، اشتغال و ارزش افزوده آن و همچنین کنترل قاچاق)، نرخ‌های منظور شده در ردیف‌های ۱-۱ و ۱-۲ برای تولید داخل و واردات تعدیل شوند.^۱ دلیل پیشنهاد تعدیل نرخ مالیات</p>	<p>۳. مالیات موضوع این ماده تابع کلیه احکام مقرر در قانون مالیات بر ارزش افزوده خواهد بود. سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است مالیات موضوع این تبصره را وصول و آن را به ردیف درآمدی شماره ۱۱۰۵۱۴ ذیل درآمدهای مالیات بر کالا و خدمات جدول ۵ این قانون نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید.</p> <p>- با اعمال اصلاحات فوق اولاً لازم است ردیف درآمدی ۱۶۰۱۶۸ از جدول ۵ تحت عنوان درآمدهای متفرقه حذف شود. ثانیاً ردیف درآمدی جدیدی با شماره ۱۱۰۵۱۴ تحت عنوان «عوارض مالیات بر سیگار موضوع بند «د» تبصره «۷»» ذیل مالیات بر کالاها و خدمات اضافه شود. در این صورت لازم است مجموع درآمدهای مالیات بر کالاها و خدمات معادل رقم پیش‌بینی شده (نصف رقم پیشنهادی لایحه یعنی</p>

۱. براساس اطلاعات ارائه شده از طرف برخی مدیران وزارت صنعت، معدن و تجارت در جلسات کارشناسی، کل مصرف سالیانه سیگار در کشور معادل ۶۰ میلیارد نخ است. از مجموع این رقم حدود ۴۰ میلیارد نخ تولید داخل، ۱۴ تا ۱۶ میلیارد نخ واردات رسمی و حدود ۴ تا ۶ میلیارد نخ نیز به صورت قاچاق وارد کشور می‌شود. در مورد مالیات بر سیگار دو نکرش کلیدی وجود دارد. گروه اول بر این باورند که سیگار در اقتصاد ایران علیرغم عوارض‌ها و مالیات‌های متعدد، بازهم ارزان است و این امر باعث رواج مصرف آن شده است. این گروه در بیان استدلال خود به این موضوع اشاره دارند که مأخذ محاسبه مالیات و عوارض بر سیگار براساس قیمت خرده‌فروشی نبوده و این باعث بی‌اثر شدن انواع مالیات و عوارض بر قیمت سیگار شده و در نهایت مصرف سیگار را محدود نکرده است. این گروه همچنین معتقدند بررسی تجربه کشورهای مختلف و تجربیات سازمان بهداشت جهانی نشان‌دهنده این واقعیت است که افزایش قیمت دخانیات میزان مصرف این کالا را به شدت کاهش می‌دهد. البته مبارزه با پدیده قاچاق موضوعی است که باید به طور همزمان با اعمال سیاست مالیاتی مدنظر قرار گیرد و عدم توجه به آن می‌تواند سیاست مالیاتی با هدف کنترل مصرف سیگار را بی‌خاصیت کند. همچنین این گروه معتقدند پراکندگی و گستردگی انواع عوارض و مالیات دریافتی از سیگار علاوه بر مشکل تنقیح قوانین، سردرگمی مردم، فعالان اقتصادی و مسئولین دستگاه‌های اجرایی در این موضوع را به دنبال داشته و امکان ارزیابی آثار اعمال این نوع سیاست‌ها در بخش‌های مختلف علی‌الخصوص میزان مصرف را سخت و بعضاً غیرممکن می‌کند.

گروه دوم بر رویکرد گروه اول مخالف بوده و چندین دلیل در مخالفت خود به ترتیب زیر بیان می‌کنند. اولاً سیگار و مواد دخانی کم‌کشش بوده و افزایش قیمت آن خیلی بر میزان مصرف آن اثر نداشته بلکه هزینه سبد خانوار را متاثر کرده و می‌تواند از این راه بر سایر هزینه‌های خانوار محدودیت ایجاد کند. ثانیاً عدم توجه به اقتصاد دخانیات و مسائل مربوط به تولید داخل، سرمایه‌گذاری، واردات، صادرات، قاچاق و کشاورزی

آدرس	مفاد تبصره	بررسی کارشناسی	پیشنهاد مرکز
	<p>واردات، تولید و توزیع سیگار و انواع محصولات دخانی را فراهم نماید.</p> <p>۳. مالیات موضوع این ماده تابع کلیه احکام مقرر در قانون مالیات بر ارزش افزوده خواهد بود. سازمان امور مالیاتی کشور مکلف است مالیات موضوع این تبصره را وصول و آن را به ردیف درآمدی شماره ۱۶۰۱۶۸ جدول شماره (۵) این قانون نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید.</p> <p>۴. با لازم‌الاجرا شدن این قانون، کلیه مالیات و عوارض بر تولید و واردات انواع سیگار و محصولات دخانی به استثنای مالیات بر ارزش افزوده، حقوق ورودی، حق انحصار و بند «ب» ماده (۶۹) قانون الحاق</p>	<p>منظور شده آن است که با احتساب ۱۵ درصد عوارض و مالیات موضوع قانون مالیات بر ارزش افزوده و نرخ‌های ۲۰ و ۳۰ درصدی منظور شده به پایه قیمت بازاری سیگار و همچنین اضافه شدن حقوق ورودی، حق انحصار و عوارض موضوع بند «ب» ماده (۶۹) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) به این ارقام؛ قیمت فروش سیگار در داخل افزایش قابل ملاحظه‌ای خواهد داشت. این افزایش می‌تواند آثار مختلفی را در رفتار مصرف‌کنندگان این کالا با در نظر گرفتن طبقه اجتماعی، سطح درآمد و میزان در دسترس بودن کالاهای جانشین سیگار داشته باشد.</p> <p>- در جزء «۳» بند «د» تبصره «۷» تصریح شده است سازمان امور مالیاتی با مکانیسم اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده مالیات بر سیگار را وصول و در ردیف درآمدی ۱۶۰۱۶۸ (ردیف درآمدهای متفرقه) واریز کند. درآمد مالیات بر سیگار حاصل از اجرای مفاد این بند در لایحه بودجه ۱۳۰۰۰ میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. پیشنهاد می‌شود برای جلوگیری از متفرق شدن درآمدها و همچنین بالا بردن شفافیت مالی و همچنین</p>	<p>رقمی معادل ۶۵۰۰ میلیارد ریال به دلیل نصف شدن نرخ مالیاتی پیش‌بینی شده در بندهای ۱-۱ و ۱-۲) برای ردیف درآمدی جدید، افزایش یابد.</p>

توتون و تنباکو و اعمال یک طرفه سیاست‌های مالیاتی به منظور کنترل مصرف این کالا می‌تواند مطابق تحلیل هزینه - فایده آثار ناگواری در پی داشته و هزینه این اقدام از فرصت‌های آن بیشتر شود. این گروه معتقد است با توجه به واردات ۱۴ تا ۱۶ میلیارد نخ در هر سال و تولید ۵۰ میلیارد نخ در داخل و حجم عظیم قاچاق، اعمال مالیات سنگین علاوه بر اینکه مصرف داخل را کنترل نمی‌کند بلکه قاچاق را تشدید می‌کند. طرفداران نظریه گروه دوم بر این باورند که تولید سیگار ارزان در خارج و واردات قانونی یا قاچاق آن به داخل در مقابل سیگار گران داخلی، مصرف‌کننده را به سمت سیگار ارزان وارداتی یا قاچاق شده سوق می‌دهد که شاید کیفیت و استاندارد لازم را نداشته و در نهایت هزینه بهداشت و درمان را افزایش دهد.

نایباً این که گفته می‌شود قیمت و مآخذ محاسبه و دریافت مالیات و عوارض در اقتصاد ایران بسیار پایین تر از قیمت خرده‌فروشی است حداقل در مورد سیگار وارداتی صادق نیست. چراکه یکی از روش‌های ارزش‌گذاری کالا در گمرک، دریافت قیمت خرده‌فروشی کالا در بازار است و پس از کسر سهم سود عمده‌فروش و خرده‌فروشان از این قیمت یاد شده ارزش کالا در گمرک محاسبه و مالیات و عوارض قانونی بر این قیمت بسته می‌شود، بنابراین این استدلال که پایه محاسبه و دریافت اخذ عوارض و مالیات از سیگار بسیار پایین بوده و از قیمت خرده‌فروشی فاصله قابل توجهی دارد، قابل قبول نیست. هر چند منتقدین این ایده بر این باورند که حتی اگر این موضوع برای سیگار وارداتی که حدود ۱۵ میلیارد نخ در سال است موضوعیت داشته باشد در مورد ۳۵ تا ۴۰ میلیارد نخ سیگار تولیدی در داخل اساساً موضوعیت ندارد و فاصله قیمت خرده‌فروشی و عمده‌فروشی این بخش از سیگار عرضه شده زیاد بوده و عوارض و مالیات نیز به قیمت تحویل کارخانه به اولین عمده‌فروش محاسبه و دریافت می‌شود.

پیشنهاد مرکز	بررسی کارشناسی	مفاد تبصره	آدرس
	<p>عملکرد سازمان‌های اجرایی در اجرای احکام قانونی، این ردیف از درآمدها به سرجمع ردیف درآمدی مربوط به مالیات بر سیگار (ردیف درآمدی ۱۱۰۵۰۶) پیش‌بینی شده در بخش مالیات‌های غیرمستقیم (مالیات کالاها و خدمات) اضافه شود. در این شرایط ضروری است منابع عمومی مربوط به ردیف درآمدی ۱۱۰۵۰۶ از رقم ۴,۶۲۸ میلیارد ریال (با اضافه شدن ۱۳,۰۰۰ میلیارد ریال) به ۱۷,۶۲۸ میلیارد ریال تغییر کند.</p> <p>- در جزء «۴» بند «د» تصریح شده است که «با لازم‌الاجرا شدن این قانون، کلیه مالیات و عوارض بر تولید و واردات انواع سیگار و محصولات دخانی به‌استثنای مالیات بر ارزش‌افزوده حقوق ورودی، حق انحصار و بند «ب» ماده (۶۹) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) لغو می‌گردد»؛ این موضوع ابهام قانونی داشته و مغایر با اصول تنقیح قوانین است. برای رفع این مشکل پیشنهاد می‌شود قوانین نسخ شده (به‌صورت صریح و ضمنی) به‌واسطه مفاد بند «د» لایحه، در این قانون فهرست شود.</p>	<p>برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) لغو می‌گردد.</p>	

منابع و مأخذ

۱. قانون برنامه پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹.
۲. قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب ۱۳۸۷.
۳. قانون مالیات‌های مستقیم مصوب ۱۳۹۰.
۴. قانون اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم، مصوب ۱۳۹۴.
۵. قوانین بودجه سنواتی در سال‌های مختلف.
۶. گزارش‌های عملکرد مالی دولت در سال‌های مختلف.
۷. لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور.

شماره مسلسل: ۱۵۲۱۸

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

شماره چاپ: ۳۶۳

دوره دهم - سال اول

شماره ثبت: ۲۲۰

تاریخ چاپ: ۱۳۹۵/۹/۲۰

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۶ کل کشور. ۶. درآمدهای مالیاتی

نام دفتر: مطالعات اقتصاد بخش عمومی (گروه مالیه عمومی)

تهیه و تدوین کنندگان: سعید توتونچی ملکی، سیدمحمدهادی سبحانیان

ناظران علمی: محمد قاسمی، رضا زمانی

منتقاضی: کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. لایحه بودجه سال ۱۳۹۶

۲. مالیات مستقیم و غیرمستقیم

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۱۰/۷